

5. בית הספר "תלמוד תורה"

אני נזכר ב"תלמוד תורה" בחיבה ובגעגועים. היה זה בית הספר היסודי שלי ולמדתי בו גם לימודי יהדות. שם בית הספר שונה עם השנים ל"בית הספר הדתי הברזילאי-יהודי תלמוד תורה". אהבתי את המורים היהודים, ובמיוחד את מי שהיה מנהל בית הספר, מאיר אוסלקה ואת המורים לוין וליפשיץ.

נחשבתי לתלמיד טוב בלימודי היהדות ובסוף כיתה ד' של החלק הדתי קיבלתי, כבעל הציונים הגבוהים ביותר בכיתה, פרס – הפתעה... קופסת עפרונות צבעונים. את הפרס נתן לי הרב ולט.

אהבתי את שיעורי התנ"ך וההיסטוריה היהודית. התקשיתי בחלק הכללי, הלא יהודי, של הלימודים, ובמשך כל השנים נחשבתי בהם לתלמיד גרוע. לא אשכח את דונה (גברת) דְּלֹוּה, מורתי בשנים הראשונה והרביעית, ומנהלת הלימודים הכלליים של בית הספר, שהתאכזרה אלי יום-יום. אולי היא צדקה כשקראה לי "חמור", "סתום" וכך הלאה, ולא אשכח את המחק עשוי העץ של לוח הקיר, שהונחת דרך קבע אך ורק על ראשי...

הייתי משוכנע שלא אצליח לסיים את בית הספר היסודי. בתקופה זו התייתמתי מאבי וזה כמוכן החמיר את מצבי כתלמיד, שגם כך היה גרוע. הידרדרות נוספת ברמת לימודי הייתה כאשר עברתי לגור למשך שנה אצל הסנדקית שלי,

מינקה, וחייתי בביתה כילד-אורח. תנאי חיי השתפרו יחסית, אבל איש לא פיקח עלי מבחינה חינוכית.

בבית הספר חבשנו כובע, כמנהג הדתיים. הבעיה הייתה איך להסתיר זאת מה"שְקוֹצִים", פרחחי השכונה הליטאים והאיטלקים, שהתנכלו ליהודים ונהגו להטריד אותנו בלכתנו ובחזרתנו מבית הספר כמעט מדי יום. הם רדפו אחרינו, הרביצו לנו וניסו לחטוף את כובעינו. התענוג העיקרי שלנו בהפסקות בין השיעורים היה משחק הכדורגל. כדור אמיתי לא היה בנמצא וכתחליף השתמשנו באבן מתאימה או בכדור עשוי מגרביים. שעשוע נוסף, גם הוא בשעת ההפסקות, היה לכתוב בדיחות בידיש נגד המורים על קירות השירותים.

זכות היותי תלמיד טוב בשיעוריו של המורה והמנהל אוסלקה – תנ"ך, יהדות והיסטוריה של עם ישראל – ניתנה לי זכות היתר ללכת בזמן השיעור לקנות עבורו במכולת הפינתית סוכריית קרמל שעלתה טוֹסְטָאוּ (גרוש) אחד, ואשר אותה הוא היה מוצץ לאט ובהנאה מרובה, בלוויית כוס מים קרים, למגינת לבם של יתר הילדים.

נחזור לדונה דלווה. בסוף שנת הלימודים בכיתה ד' (בברזיל נחשבות כיתות א' עד ד' לבית הספר היסודי), אירע אירוע ששינה את מהלך חיי. הזמן: סוף שנת 1943. עלינו לעבור את המבחנים הסופיים של בית הספר היסודי. מקום המבחנים נקבע במכון פְּרוֹדֶנְטָה דֶּה מוֹרְאִיס, וכל הילדים היו צריכים לנסוע לשם בחשמלית, בליווי המורים. בלילה שלפני יום המבחן התפללתי – בפעם השנייה – להצלחתי. הפעם הראשונה בחיי שהתפללתי הייתה ביום פטירתו של אבי, כאשר בכיתי וביקשתי מאלוהים שיעשה נס וישיבו לחיים.

בפעם השנייה שהתפללתי חשבתי שרק נס יגרום לכך שאסיים את בית הספר היסודי. במכון פרודנטה דה מוראיס היה רגע האמת. השאלות לא היו קלות, וכל התלמידים מעשרות בתי ספר שהשתתפו במבחן זה באותו יום ובאותה שעה, ענו לשאלות זהות. החלק שעזר לי לעבור את המבחן היה חיבור שנתבקשנו לכתוב בנושא המשפחה. הנושא התאים לי, כי בעייתי המשפחתיות – מנקודת מבטו של ילד – יכלו לרגש ללא ספק כל אדם. והנס קרה! הנס הופיע כאשר אחת מן המורות המסייעות נכנסה לאולם שבו נבחנו ואמרה בקול רם לדונה דלווה: "תראי מה קורה כאן באולם הסמוך, המורה מעבירה לא רק את השאלות אלא גם נותנת את התשובות". דונה דלווה התרגזה, הרגיעה אותנו ועזרה לנו בתשובות. אבל החיבורים היו אישיים. שבוע אחרי כן הודיעו לנו על התוצאות. אני, כרגיל, ישבתי רועד כולי לקראת הצפוי. בקצרה הודיעה דונה דלווה: "כולם עברו, אבל קרה משהו לא צודק, כי תלמיד שהיה גרוע במשך כל השנה קיבל מקום ראשון – ציון 94.6. לא ניתן לו את הפרס הראשון. קוראים לו צבי חזן". בכיתה קמה מהומה וכל התלמידים דרשו שיינתן לי הפרס. התרגשתי ובכיתי, ולא יכולתי להרים את עיני. הפרס היה הספר **גיאוגרפיה של דונה בֶּנְטָה**, מאת מוֹנְטֵירוֹ לֹבֶטוֹ.

אני זוכר את התרגשותה הרבה של אמי כאשר במסיבת הענקת הפרסים, הרב ולט, הרב הראשי בבית הספר ומאוחר יותר הרב הראשי של סאו פאולו, אמר לה: "יופי, בנך קיבל שני פרסים, מהיהודים ומהגויים!" מאז הגעתי למסקנה שהאדם צריך לבטוח בעצמו, להאמין תמיד ולהתקדם הלאה.